

הלכות פסח סימן תסא

קכט

באמצעותה (טז) (לד) אסורה, אבל אם עלה עליה (לה) קרום כדרך שעולה על הפת כשעת אפיה, מותרת (מהרי"ל). (לו) אם שני מצות שוכבות * זו על זו בתנור (לו) קודם אפייתן, אסורים, דהוי כמצה כפולה (מהרי"ו). וכן יש ליזהר (לח) שלא (יז) [יח] יגעו זה בזה בתנור בעודן לחין, כי אין האור שולט במקום נגיעתן ובאין לידי חימוץ (כ"י בשם א"ח):

שערי תשובה

ואפילו אינם רק קרומים דקים רק קצת בעובי אין לחוש, ונפוחה באמצעותו היינו שנפרד חצי עובי העלין מהתחתון או שהוגבה למעלה מקרקעית התנור אמצעותה של גוף המצה, דהו שכיח במצות העבות קצת, ע"ש, וכ' דמ"ש הפוסקים לנקר המצות כדי שלא ינפח אינו משום שהנפוחה סימן לחימוץ כנפח החמץ בהיותו עיסה דא"כ אין לחלוק בין נפח הקרומים הדקים כר', ובסימן שעד האריך בזה קצת וכתב שאין הניקור שלא ינפח מחמת שהנפוחה סימן לחימוץ שהיה בו כבה, אלא לסיבה שלא יחמץ, שע"י הנפח במצות העבות כוללעיל אין האור שולטת יפה ואין נאפית כהוגן, כאשר אנו רואים בחילוק מצות עבות הנפוחים באמצעותן והחצי העלין אינה נאפית כהתחתון, ובזה ראוי להחמיר כמהרי"ל משום גדר או גזירת סופרים כההיא דנכפלה בתנור או שוכבות זע"ז, אבל באלו הרקיקין שניכרת האפיה שוה בכל חלקיהם אין חילוק בין קרום דק לעב קצת יותר או בין בועה הניכרת מצד א' לברעא הניכרת מעבר לעבר, ע"ש. ועיין לקמן ס"ק יז: [יח] יגעו. עבה"ט בשם תשובת בית יעקב שתלמיד הגאון מו"ה העשיל ז"ל אמר לו כשאירע שאלה מענין נפוחה לפניו היה מצוה לבני ביתו להורות הוראה זו ולראות אם אין הנפוחה נראית משני עבריהם כר', ע"ש. (הגה ונראה שש"ש שהיה מצוה לב"ב להורות הוא שפתי"ת שלא ברקדוק, כי

באר היטב

שאבותינו ואבות אבותינו נהגו בו איסור, עכ"ל המ"א. הנה מ"ש בשם הט"ז לא נמצא כן בספר הט"ז שלפנינו אלא שעושה פשר דבר בין הדעות כמ"ש, אכן בתשובת הט"ז כתב הלשון ממש כמו שהעתיק בשמו המ"א. וכתב הח"י: בוודאי אין להקל בדבר שאבותינו נהגו בו איסור, ומ"מ די הוא לאסור אותה מצה, דלא כמו שראיתי איזה מורים שאוסרים אף התערובת אפילו במשהו כאלו הוא חמץ גמור וכן אוסרין הרי"ב-אייז"ן ושאר כלים ומה שנשתמשו בהן, והמה מפסידין ממון של ישראל ומונע משמחת יר"ט כי די בחומרא זו לענין המצה עצמה. וע' שו"ת דבר-שמואל סימן רלד ושפר שמקיל גם"כ בזה, ע"ש. ואם לאחר שנאפית טחו אותה בשומן והחזירה לתנור ונעשית נפוחה, שרי לכ"ע, מ"א: (טז) אסורה. כל המצה, ואפילו ס' לא מהני אפילו קודם פסת, דכולה נתחמצה, כ"כ מור"ם מלובלין סימן קה, וכן הסכמת האחרונים, וכ"כ בס' א"ז, וכתב שם בשם זקנו הגאון דאין לאסור אא"כ ניכר שהנקב עלתה למעלה והנקב צריך שיהיה בו חלל מחזיק כמו אגוז לוח שקורין הזי"ל-נו"ס גדולה או אצבע-גודל בינוני, וכ"כ המ"א. וכתב עוד המ"א: ואפילו בנקב שלא עלתה למעלה ראיתי גאוני דורינו מורין לאסור מקום הנקב לבד ושאר מצה מתירים אפילו תוך הפסח, וכן מצאתי כתוב בשם הגאון מהרי" הורוויץ, ואם יש שני נקבים נקב בתוך נקב חוששין לאסור כולה, ומצאתי כתוב אם הנקב חלק מותר ואם יש בלעזלי"ך בתוכו אסור, עכ"ל: (יז) יגעו. ובדיעבד אם נשכו זה בזה ושניהם נוגעים בתנור למטה או חום האש שולט למטה שפיר ונאפה כדינו ומותר, רש"ל, מ"א, ואפילו בפסח אין לאסור, ע"ש. ועיין בתשובת בית יעקב סימן סח שמתיר מצה נפוחה אם אינו נראה הניפוח מבחוץ אבל אם נראה הניפוח מבחוץ יש לאסור, וכתב שם שיש קבלה בידו מהגאון מוהר"ר העשיל, וע"ש:

ביאור הלכה

* זו על זו בתנור וכו'. כתב בספר חמד-משה זה לשונו: בדין זה וכן בדין כפולה היה נראה דכל שדבוקים יחד בנשיכה אין איסור בזה והרי זה כמצה עבה הרבה, ואין בזה רק אם שוכבות זה על זה או רבוקה וכשמפרידים זה מזה יתפרדו בלי נשיכה, אבל אם הם בנשיכה יחדיו ידובקו, זה יבוא על-פירוש כשהגיבול רך וידבק בלי פירוד כאלו

משנה ברורה

(סא) להחמיר: (לד) אסורה. כל (סב) המצה אף במקום שלא נפחה, ואפילו אם הנפוחה היתה רק (סג) באחת מן הקצוות, כיון שנעשה חלל בעוביה תלינן שנתחמצה כולה, (סד) ואפילו יש ששים במצה נגד מקום הזה לא מהני, ואין חילוק בין קרום פסח או בפסח. ועיין באחרונים שהסכימו שאין לאסור אלא-אם-כן החלל הוא גדול כל-כך כמו אגוז לוח (שקורין הזי"ל-נו"ס) או כמו אצבע-גודל (סה) בינוני, ודוקא כשעלה החלק העליון מן המצה בגובה למעלה, אבל אם לא עלה למעלה, אלא שבתוך עובי המצה יש נקב חלול כשיעור שנתבאר, אוסרים (סו) מקום הנקב לבד, שאותו מקום דומה למצה כפולה שאין חום האש שולט שם, והשאר מותר אפילו תוך הפסח; ואין אוסרין אפילו במקום הנקב אלא כשיש בתוכו אבעבועות (שקורין בלעזלי"ך) שהוא סימן לחימוץ, אבל אם הוא חלק מותר. ואם יש במצה שני נקבים, נקב בתוך נקב, חוששין לאסור כולה. וכל זה אם הנפוחה נעשה בתנור בפעם ראשון, אבל אם לאחר שנאפה טחו אותה בשומן והחזירה לתנור ונתפחה, שרי לכולי עלמא: (לה) קרום. היינו קרום דק מלמעלה, ולא באמצע עובי המצה. (סז) יש מאחרונים שכתבו, דבמצות דקות שלנו אין לחוש להאבעבועות והחללים הניכרים מבחוץ ומבפנים כדרך רובא דרובא הנעשים מחמת האור, שאפילו אינם קרומים דקים רק קצת בעובי אין לחוש; ונפוח באמצעותה היינו שנפרד חצי העובי העליון מהתחתון, דהו שכיח רק במצות העבות קצת. ודע, דאפילו באופן שהיא נפוחה לכולי עלמא, דעת החק"יעקב שאין לאסור תערובתה, (סח) כי אם אותה מצה עצמה שנתפחה, והוא הדין לענין כפולה. ובאליה רבה מחמיר לאסור התערובות (סט) בנפוחה, אך בהנאה יש להקל, עיין שם. ונראה דעל-כל-פנים בששים יש להקל, ובפרט ברקיקין דקין כמו מצות שלנו, אפילו מי שירצה להחמיר על-כל-פנים אין להחמיר בתערובות, כדעת החק"יעקב: (לו) אם שני מצות שוכבות. היינו (ע) אפילו רק מקצת מצה זו היה מונח בתנור על מקצת מצה זו. והטעם, לפי שמקום הדיבוק אין האש שולט שם, ועל-כן דינו כמצה שנתכפלה במקצת, ונאסרה כל מצה עליונה ומצה שתחתונה. ואם היה זה קודם פסח, מסיר מקום הדיבוק עם רוחב גודל ממצה זו וכן כי האי גוונא ממצה שתחתיה: (לז) קודם אפייתן. רוצה לומר, והניח שם עד שנאפו כך, אבל אם האופה הפרידן תיכף, (עא) נראה להתיר [א"ר]: (לח) שלא יגעו זה בזה. ובדיעבד (עב) אם נגעו ונשכו זה בזה, כיון ששניהם נוגעין למטה בחום התנור, חום האש שולט למטה שפיר ונאפה כדינו ומותר:

שער הציון

(סא) והנה דרך האופים כשרואים בתוך התנור שהמצה התחיל להתנפח מכה עליה במרדה שלא תעלה למעלה, משמע מדברי החק"יעקב שאין בזה חשש: (סב) אחרונים: (סג) אליה רבה וחי"א. ומה שכתב הרמ"א 'באמצעותה', היינו שנחלק העובי וכנ"ל ולא על-ידי קרום דק. אי נמי, אורחא דמילתא נקט, שדרך להתנפח באמצע [א"ר]: (סד) מור"ם מלובלין ומגן-אברהם ואלוהו זוטא: (סה) כן הסכים האליה רבה וש"א, דלא כמגן-אברהם שכתב באצבע קטנה: (סו) מגן-אברהם בשם גאוני דורו. וכתב החמד-משה שהוא חומרא בעלמא ואין לאסור הכלים משום זה: (סז) שערי תשובה בשם דבר-שמואל וברכ"י יוסף: (סח) וגם הגר"ז מעתיק דבריו להלכה, אכן בחי"אדם העתיק דברי האליה רבה: (סט) וכן הכלים כשאין בו ששים יש לאסור וכן הרי"ב-אייז"ן¹, אך אם כבר נשתמשו בו יש להקל, עיין שם: (ע) אחרונים: (עא) אף דהחי"אדם כתב דתלוי בפלוגתא של החק"יעקב ואליה רבה [לענין אם החזיר מיד בתנור כשהחוטין נמשכין], אבל כבר הכרענו שם בזה למעלה להקל: (עב) אחרונים:

תרגום: 1 מגררת, פומפיה.